

Ett 50-årsminne i Nartorp

Den 15 februari 1900 kom elden lös i hjulhuset vid Nartorps gruva och vållade en omfattande svårsläckt brand.

Men det kanske först är lämpligt att förklara vad som menas med hjulhuset. Detta inneslöt landets näst största vattenhjul, 52 fot i diameter eller närmare 16 meter. Hjulet rörde sig med en hastighet av ca ett varv i minuten och användes för uppfordring av vatten ur gruvan. På vardera sidan av hjulet satt en vevaxel och från båda vevaxlarna utgick en stånggång, som ledde fram till gruvöppningen. Genom där monterade vippor överfördes rörelsen från horisontell till vertikal riktning. På denna vertikala stånggång, som ledde ända ned till gruvans botten, var påkopplade pumpstänger, som i etapper uppfordrade vattnet. Uppfinnare till detta system var Kristofer Polhem.

För att förhindra nedisning av hjulet brukade man elda på en stor plåt inne i huset, som bestod av dubbla väggar med sågspånsfyllning emellan. Nämda dag hade elden placerats vid sidan om hjulet och i dess rörelseriktning, vilket medförde att gnistor drogs med upp mot taket och väggarnas övre del. Därvid uppstod eldsvåda och då det dröjde en god stund innan elden upptäcktes, fick den ordentligt fäste i spån och trä. Då temperaturen ute denna dag närmade sig 30 minusgrader blev släckningen synnerligen besvärlig. Tre större sprutor som fördes fram frös genast och kunde ej användas. Enda möjligheten var att bilda kedja och i hinkar få fram vatten från en förbiflytande bäck. Men även detta arbete var synnerligen svårt i den starka kylan. Släckningsmanskapets kläder frös snart till ett fullständigt pansar, men efter energiskt arbete lyckades man till slut begränsa elden och rädda en stor del av huset och vattenhjulet. Under försommaren blev det så en grundlig reparation efter ritningar av byggmästare Adolf Andersson.

A.F.